

Høgskulen på Vestlandet

Trygg opplæring i svømming, selvberging og livredning i kroppsøving og ved bading i skolens regi

Nasjonalt senter
for mat, helse og
fysisk aktivitet

1. Innledning

Den nye læreplanen i kroppsøving innføres høsten 2020 med kompetansemål etter 2., 4., 7. og 10. trinn. Trygg ferdsel ved vann, svømming, selvberging og livredning ute i naturen er sentralt i faget.

Her synliggjør vi kravene i regelverket og gir anbefalinger til skoleeier og skolen som et profesjonsfelleskap for å sikre en trygg og forsvarlig opplæring i svømming, selvberging og livredning. Vi omhandler også bading i skolens regi. Med bading forstås all fysisk aktivitet og arrangementer i regi av skolen og skolefritidsordningen (SFO) som foregår i, ved og på vann, og som ikke gjelder opplæring i fag.

Dokumentet erstatter Rundskriv Udir 1 – 2008 og er utarbeidet av Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet, Institutt for idrett, kosthald og naturfag, HVL, i samarbeid med Norges Livredningsselskap (NLS) og Utdanningsdirektoratet (Udir).

2. Sikkerhet gir trygghet

Elevenes trygghet i opplæringen og ved bading innebærer sikkerhet i henhold til forsvarlighetskravet slik det fremkommer i [§ 12-1 bokstavene a og b i forskrift til opplæringslova](#). Forsvarlighetskravet gjelder uavhengig om formålet er opplæring i trygg ferdsel ved vann, svømming, selvberging og livredning i kroppsøving eller bading i skolens regi. Forskriften omfatter all opplæring i skolen i, ved og på vann, og bading inne og ute. Bestemmelsen gjelder også for skolefritidsordningen (SFO) (§ 12-1 bokstav d).

For å ivareta sikkerheten til elevene skal det være én voksen tilsynsansvarlig på 15 elever, og for hver påbegynt gruppe på 15 elever skal tilsynet økes med én voksen. Tilsynet må være flinke til å svømme og dykke, og må kunne livredning. Det fremgår at tilsynet må økes ytterligere dersom hensynet til trygghet tilsier det (§ 12-1 bokstav b). For videregående skole gjelder bare det generelle kravet om trygghet slik det er formulert i § 12-1 bokstav a.

3. Sikkerhet og trygghet som en del av skolens internkontroll

Det er skoleeier som har ansvaret for at svømme- og livredningsopplæringen og bading, er trygg i henhold til sikkerhet og forsvarlighet ([opplæringslova §13-10](#)). Skolen har ansvar for elevenes sikkerhet gjennom hele skoletiden (forskrift til opplæringsloven § 8-4). Skoleeier er pliktig til å sørge for ulykkesforsikring for elevene (opplæringslova § 13-3 b og forskrift til opplæringslova kapittel 8).

Helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen stiller krav til skolens internkontroll som skal sikre at skolens opplæring og aktiviteter planlegges, organiseres, utføres, sikres og vedlikeholdes. Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (HMS) i virksomheter ([internkontrollforskriften](#)) har som formål å sikre at målene i helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen oppnås.

I forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. (med hjemmel i [folkehelseloven](#)) fremkommer det at internkontrollen også skal omfatte elevenes sikkerhet. I [forskriftens §14](#) settes det krav til at:

- Virksomheten skal planlegges og drives slik at skader og ulykker forebygges.
- Virksomheten skal ha rutiner og utstyr for håndtering av ulykkes- og faresituasjoner.
- Rutinene og sikkerhetsutstyret skal være kjent for alle, herunder barn og elever.

Internkontrollforskriften §5 beskriver innholdet i internkontrollen. I henhold til punktene 6 og 8, skal profesjonsfellesskapet i skolen gjøre følgende:

- Kartlegge lokal risiko og utarbeide skriftlige planer med konkrete tiltak for å forebygge ulykker og en alarmplan for å håndtere ulykker som sikrer god og trygg opplæring og bading.
- Sikre at planer til enhver tid er kjent for tilsynsansvarlig og følges opp av tilsynet årlig.
- Sikre at tilsynet og sikkerheten er tilstrekkelig for elevgruppen som helhet i henhold til forsvarlighetskravet (forskrift til opplæringslova § 12-1)
- Sikre at tilsynet har den livredningskompetansen som er nødvendig der hvor opplæringen og badingen gjennomføres.
- Avdekke hvor ofte det er nødvendig å gjennomføre en oppfriskning og kontroll av lokal livredningskompetanse inne og ute.
- Utvikle et system for rapportering av eventuelle avvik
- Systematisk overvåke og gjennomgå internkontrollen for å sikre at skolens opplæring og aktiviteter gjennomføres på en trygg måte.

Et profesjonsfelleskap i denne sammenheng er alle som har en del av ansvaret, både for opplæring og ved bading i skolen, dvs. lærere, instruktører, assistenter, skoleledere, skoleeiere- og andre yrkesgrupper i skolen og i lærebedrifter (jf. [Overordnet del](#)).

Det er nødvendig å dokumentere at skoleeier og tilsynet har fulgt gjeldene lover og forskrifter. Skolens internkontroll er ikke bare viktig for elevenes sikkerhet og trygghet, men kan også gjøre tilsynet trygg på at det man gjør er i samsvar med gjeldene regelverk.

4. Kompetansekrav til tilsynet i opplæringen og ved bading

Trygg ferdsel ved vann, svømming, selvberging og livredning er en del av opplæringen i kroppssøving. I tilsynet skal det alltid være en lærer med relevant faglig og pedagogisk kompetanse som skal ha ansvaret for opplæring, inkludert vurdering i faget ([forskrift til opplæringslova § 14-1 til § 14-3](#), jf. opplæringslova § 10-1, § 10-2, § 10-6 og 10-6 a). Assistenter og instruktører kan bistå læreren, og det kan skje på en slik måte og i et slikt omfang at eleven får forsvarlig utbytte av opplæringen (opplæringslova § 10-11). Det er alltid læreren som har det pedagogiske ansvaret for opplæringen og har ansvaret for at opplæringen er i tråd med læreplanverket. En assistent eller instruktør kan ikke ha ansvar for opplæringen, men kan bistå og ha tilsyn.

Den overordnede delen av læreplanverket beskriver grunnsynet som skal prege pedagogisk praksis i hele grunnopplæringen. Lokalmiljøets og samfunnets engasjement kan bidra positivt til skolens og elevenes utvikling. Det gjelder også for svømme- og livredningsopplæringen. Et samarbeid mellom lærer og instruktør eller frivillige organisasjoner kan bidra positivt i skolens og elevens opplæring i trygg ferdsel ved vann, svømming, selvberging og livredning (Prinsipper for skolens praksis 3.1 i overordnet del).

Ved bading som ledd i fysisk aktivitet, gjelder ikke de pedagogiske kompetansekravene ([forskrift til opplæringslova § 1-1 a](#)). Disse gjelder heller ikke for ansatte på skolefritidsordningen (SFO).